

ИГОР РОСОХОВАТСКИ УЧИТЕЛЯТ

Част 0 от „Сихоми“

Превод от руски: Маргарита Златарова, 1980

chitanka.info

— Махай се, глупако!

— И какъв съм още?

Чух два удара. Плач. Вик.

— Знаеш ли какъв си?

— Кажи де, кажи! Защо се уплаши? Кажи, бързо! Е, хайде де, казвай!

На бегом съборих кристалната ваза и тя извънтя с красив звук на няколко места из стаята.

— Казвай де, какъв съм! Гръбльо, нали? И сакат, а?

Градушка от шумни удара се сипеха по някого.

Познавах не само тяхната сила, но и заряда на злобата, и от какво трябва да се опасявам. Избутах купчината книги и още нещо, което ми пречеше да се добера до вратата. Ударих я с рамо и без да казвам нито дума, се нахвърлих върху момчето. Видях острата му гърбица и дългите жилави ръце...

Не можах да го удържа и затова го стиснах така, че той почна да се задушава. Тогава побойникът усети моето присъствие и изхриптя:

— Пуснете ме...

Мълчах и го стисках. Струваше ми се, че държа зверче и ако само за миг го пусна, то отново ще се нахвърли върху жертвата си. Не можех да откъсна поглед от окървавеното лице на момичето, което той беше набил.

— Пусни ме...

Тялото му се отпусна, почти увисна на ръцете ми. Направих усилие, за да разхлабя обятията си, и го обърнах с лице към мен. Погледнах го в упоритите, сухи, безцветни очи.

— Момиче? Ти си посмял да биеш момиче?

Не можех да намеря най-подходящите думи. Яростта бушуваше в мен, търсеше изход и аз на колко пъти здраво го раздрусках, преди да се овладее. Той стоеше полузадушен, обезсилен, но не и укротен.

— Да не ме дразни. Иначе ще ѝ покажа какъв съм аз... сакат...

Не се и опитах да му обяснявам, че момичето не го нарече нито гръбльо, нито сакат, че той самият си измисли това и сам се нарече така. Бях се убедил вече, че всички обяснения са безполезни. Преместиха го в моята група, повериха ми го, защото бях най-сдържаният от възпитателите, но за някакви си три месеца не аз него, а той мене „превъзпита“ и ме превърна в неврастеник.

Отначало се държах, казвах си: не е виновен, той е сакат, мъчили са го по време на операциите в клиниките, където са се опитвали да оправят белите му дробове, сърцето, гръбначния стълб, жлезите... Родил се е парализик, последното звено от веригата дядо-алкохолик и малоумен баща, който му беше дал сякаш за присмех името на библейския красавец Йосиф. Бяха го изтръгнали от оковите на паралича, имаше надежда в бъдеще да оправят и гърбицата му с няколко операции. Но как ще поправят неговата тъпота, дивата му злоба и към възрастни, и към деца. Опитах се да го привлека в кръжока си по рисуване и скулптура, но дори безмълвните изображения на хора предизвикваха у него пристъпи на ярост и той в мое отсъствие нарочно разваляше платната, чупеше гипсовите фигурки. Само животните не събуждаха злоба у него. Забелязах това и му заръчах да се грижи за зайчетата, но той веднага опече на огън едно от тях. На моите нравоучения отвърна само: „Вкусно“, като гледаше в земята и се облизваше.

Дори и след този случай все още се надявах — бях достатъчно самоуверен. Не исках да се предам, да призная пред себе си, че тук са необходими нечовешки нерви и търпение. Макар само да не присъединя към дългия списък на неговите жертви и още едни побъркан възпитател.

— Хайде! — извиках аз, като го повлякох за ръката.

Вкарах Йосиф в кабинета на директора. Изражението на лицето ми е било достатъчно красноречиво. Директорът сведе глава.

— В специалния интернат — креснах аз. — Умивам си ръцете.

— Да, да, добре, драги, само се успокойте! — директорът ми подаде чаша вода и аз я изпих на един дъх.

Възпитаникът, който ни гледаше с откровено любопитство, малко се поумърлуши. И лицето му, което се оживяваше само от злобата, стана тъпо и жалко.

Тая нощ не ми беше до сън. Унижението, досадата и съмненията не ми даваха мира. Възглавницата ми ставаше гореща и аз непрекъснато я обръщах.

Разбрах, че никакви усилия няма да ми помогнат да заспя и като наметнах халата си, отидох в ателието. Гипсовите маски подозрително бяха втренчили върху ми празните си орбити, разноцветни лица гледаха от платната. Тук имаше стотици скици, стотици лица и

изражения, уловени върху хартията, върху платното, моделирани от глина и пластмаса, издялани от камък. Така се опитвах да създам оня единствен образ на учителя, на когото децата само от едни поглед трябваше да повярват.

Но той ставаше или уродлив, или прекалено красив. И едното не беше чак толкова далеч от другото. Понякога ми се струваше, че накрая късчето чудо вече е сътворено: този нос на рисунката е неговият нос, това чело е неговото чело. Но щом като ги съединях на портрета, моите надежди рухваха. Казвах си: не бъда магаре, поставил си си непосилна задача, работата е само за истински майстор... Но и това не помагаше. Тогава започвах да извъртам: нещастнико, как не разбираш, че тази задача изобщо е неизпълнима, такъв образ не съществува. Но колкото и да лъжех себе си, отговорът беше налице: та нали той изниква във въображението ми. Защо да не мога да го материализирам?

Гледах последната скица. Вчера ми изглеждаше почти сполучлива — част от лицето, устните, брадичка... Но днес не можех да не се запитам: а Йосиф би ли повярвал на тези устни?

Разсъмването дойде като избавление. Докато се обличах, у мен се затвърди убеждението, че вчера съм постъпил правилно. В края на краищата нито един човек не би могъл да понася Йосиф. Но докато крачех по тясната пътечка през градината към канцеларията, все пак съжалих отвратителното момче. Знаех, че в специалната на Йосиф няма да бъде лошо. Просто само няма да има над кого да издевателствува. Там няма непослушни деца, или по-точно там стават послушни. Йосиф ще попадне на възпитател, когото вече няма да може да вбеси. Ще се сблъска с нечовешки нерви и нечовешко търпение. Защото неговият възпитател ще бъде същество с осем или с девет сигнални системи, с органи за Висш Контрол. Никога не съм принадлежал към ония, които ненавиждат или се боят от сигомите — тези свръхчовеци, създадени в лаборатории. Виждах съм ги не само на телевизор — великани и гении, с „прекрасни, волеви и изразителни лица на герои“, както пишеха по вестниците. Прекадено прекрасни, прекалено изразителни, прекадено волеви!

За тях се беше трудила цялата планета, всички ние: физиолози и химици, генетици и лекари, математици и инженери, най-добрите художници и скулптори, създали формата на носа, устните, скулите,

веждите, челата, раменете... Природата никога не се е старала така за нас. Какво пък, точно така трябва да е. Нека сигомите да се отблагодарят на своите създатели, нека поработят за нас. Те могат да усвояват и да колонизират други планети и звездни системи, да обогатяват нашите знания, да препращат на Земята суровини и енергия. Те могат дори да ни лекуват и оперират — тяхната колосална памет, бързината на мисленето и реакциите им, точните могъщи ръце им позволяват да правят това много по-добре от нас.

Но да им доверим възпитанието на нашите деца? И то на най-трудните, лесно наранимите, сакатите?... Да, сигомът може, както и всеки човек, да прочете „Слепият музикант“. Маже да се ужаси от страданията на нещастния Квазимодо. Но като всеки човек той ще прочете, ще се ужаси, ще почувствува и ще забрави... Чуждата рана си остава чужда рана, чуждата болка — чужда болка. Това се случва дори на обикновените смъртни, които могат лесно да се поставят на мястото на сакатите. А сигомът? Същество, което безболезнено достроява и преустройства своя организъм? Та нали това е главното качество, с което сдобихме сигомите, за разлика от майката-природа, която не го е дала на нас. И то няма да им позволи да усетят цялата дълбочина на човешката безизходица...

Йосиф и директорът вече ме чакаха, но не на пистата, а в кабинета. Стараех се да не забелязвам очите на директора, които ме питаха: „Нима ме можем сами да се справим с него?“ И той изпитателно промърмори:

— Е какво, драги, ако сте решили окончателно...

— Окончателно — отсякох аз.

Той натисна бутона, за да извика гравиплана...

Отидохме на пистата. Йосиф хълцаше и си мърмореше нещо с жален глас. Но щом разбра, че връщане назад няма, мърморенето му престана да бъде жално. Различих неговата любима думичка „гадове“.

След час и половина, оставяйки назад почти седем хиляди километра, се приземихме на територията на специалния интернат за трудно възпитаеми деца. Посрещнаха ни две момчета, — две напълно обикновени момчета — нито прекалено дисциплинирани, нито пък прекалено вежливи.

— Учителят сега е на първата спортна площадка — каза едното от тях и кимна към второто. — Той ще ви придружи.

— Казвам се Родка — кротко се представи водачът ни и веднага ни поведе по пътеката към гъсто обраслия с храсталаци хълм. Тук нямаше ескалатор и едва изминали половин километър, Йосиф седна на тревата и заяви, че повече не желае да ходи пеша. Не бил камила. Направих крачка към него, но ме изпревари нашият водач. Той се наведе и зашепна в ухото на Йосиф.

— Недей. Да знаеш само какви неща има тук. Казвам ти под секрет, не дигай пара. Първо се поогледай кое как е.

Без особено желание Йосиф стана и се помъкна, като се стараеше да бъде по-близо до Родка, отколкото до мен. Но тъй като водачът ни крачеше със замах, трябваше и той да ускори крачката. Не бях забелязал веднага, че Родка леко накуцва.

Храсталаците свършиха, започна гората. Над главите ни пееха птици — така звънливо, както никога не пеят в градовете. Неволно се заслушахме, дори и Йосиф.

На края на гората срещнахме висок мъж, навярно горски пазач. На рамото си носеше брадва и връзка колчета.

— Здравейте — поздрави го Родка.

— Новак ли? — кимна горският към Йосиф.

Родка весело му намигна и зад нас се чу:

— Наслука!

Гората някак незабелязано премина в парк. Все повече пътечки, скамейки, игрища, басейни... Над каналите се издигаха като дъга подвижни мостчета.

Спряхме се на брега на канала. Срещу игрището деца играеха баскетбол.

— А, ето го и учителя — рече Родка.

Строен гигант в спортен костюм леко прескочи канала и се запъти към нас. Отстъпих назад от учудване. И то не защото каналът беше широк почти осем метра — за всеки сигом това е дреболия, — но ми се стори... да, стори ми се, че познах гиганта, че съм виждал неведнъж неговата гъвкава фигура, походката му, че ми е познато всяко движение...

Видях лицето му, където дори извивката на ноздрите би убедила и най-гордия скулптор, че е бездарен. И разбрах безполезността на опитите си да създам образ на учителя. Това не би могъл да направи нито един художник на Земята. И все пак кой го е създал?

Та това беше именно учителят, създаден в моето въображение, той стоеше пред нас и Йосиф, без да откъсва очи от него, изведнъж кротко попита:

— А аз някога ще мога ли да скоча така?

— Ще можеш — каза учителят и противното момче му повярва.

Стана ми тъжно. В мое лице бе унижен не само художникът, не само възпитателят...

Обърнах се, промърморих нещо за довиждане и тръгнах обратно. А в главата ми като пътеводна звезда светеше въпросът: кой все пак го е създал? Само един човек би могъл да ми отговори.

— Вече свършихте ли?

Вдигнах поглед. Пред мен стоеше горският. Той забеляза, че съм разстроен и меко проговори:

— Не се вълнувайте, всичко ще бъде наред. Вие баща ли сте му?

— Учител — отвърнах аз и усмивката слезе от лицето му.

— Нищо не може да се направи — проговори той малко предизвикателно. — А нима е лошо, че човек може да стане по-силен от природата.

„Това не е горски пазач“ — помислих си аз и попитах:

— Кой сте вие?

— Моята фамилия е Щаден.

— Оня същият?

Той сви рамене.

— Да.

Философът и математикът Борис Щаден, едни от създателите на сигомите, знаменит, прославен и така нататък. Но какво прави той тук? Може би... Нима?... А защо пък не? Разбира се, така и трябва да бъде!

— Учителят е ваше творение, нали? — попитах аз.

— Вярно е — със зле прикритата гордост отвърна той.

Не исках да разкажа на Щаден за всичките си мъки и безуспешни опити. Реших да мина без предисловие:

— Знаете ли, имам един въпрос. Ако не искате, ако е тайна, не отговаряйте... Кой е художникът и скулпторът, който е създал неговия образ?

Той се засмя:

— В същност този сигом е създаден не като другите. Защото е предназначен за необичайна цел. Започнах да посещавам различни

училища за сакати деца. Дълго си изяснявах кое е най-заветното желание на сляпото дете и разбрах, че то иска да стане художник и да рисува говореща гора. „Казват, че тя е зелена — ми рече момчето, — а пък аз зная само как тя говори. Бих я нарисувал говореща и зелена“. Куцият мечтаеше да играе балет, глухият — да пише музика и да чуе гласа на майка си. Гърбавият искаше да има фигура на спортист... Питях паралитици, различни уроди... Всеки си имаше своя мечта...

— Разбирам! — спонтанно се изтръгна от мен. — И вие го създадохте по детските мечти!

Гледах Щаден с възхищение, а той отклони очи и отрицателно поклати глава:

— Това би било много просто. Вие забравяте главното — сигомът трябва да разбира докрай тези деца...

Щаден замълча, спомняйки си нещо, и въздъхна:

— Аз го създадох куц, сляп, гърбав... И го надарих с мощен разум и детски желания, като първа програма. И той сам създаде себе си...

Публикувано във вестник „Орбита“, брой 36/1980 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.